

André Roes

ZONDER VERGEVING
KAN DE WERELD NIET BESTAAN

Bijbelse handreikingen op de moeilijke weg
naar vergeving, barmhartigheid en verzoening

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

Inhoud

Inleiding	9
1 Vergeven is helen wat gebroken is	17
• Als de Heer niet alles zou vergeven, dan zou de wereld niet kunnen bestaan	17
• ‘Toch zal Ik blijven denken aan het verbond dat Ik met jou sloot in de dagen van je jeugd.’ Over de trouw van God	22
• Vergeving heeft soms goddelijke doorbraken nodig. Jezus’ ontmoeting met de tollenaar	30
2 Vergeving en het duister van het kwaad	41
• Bijbels denken over het kwaad. God gaat over naar de kant van de slachtoffers	41
• Verlos ons van het kwade. Overwin het kwade door het goede te doen	50
3 Vergeving van het grote kwaad in de geschiedenis	61
• Vergeving en verzoening zijn sterker dan ‘koude gerechtigheid’. Hoe om te gaan met het menselijk tekort	61
• Voorbij een schuld- en excuuscultuur. Blijf niet staren in het verleden, maar zoek toekomst	75
• Een ontmoeting met Jehuda Bacon, overlevende van Auschwitz. Een lichte ziel	82
4 Vergeving is sterker dan schuld, oordeel en straf	91
• God vergeeft. Wegen naar berouw. Over deemoed	91
• Zijn we op weg naar een nieuwe schuldcultuur, zonder God en vergeving?	96
• Het laatste oordeel (Mat 25) is een laatste, dramatische oproep om lief te hebben. De liefde gaat boven alles	108

Inleiding

Vergeving staat in het hart van de Bijbelse boodschap geschreven, in het bijzonder in de 27 geschriften van het Nieuwe Testament. Onze zonden zullen worden vergeven. Vergeef dan ook elkaar. Zonder vergeving kan de wereld niet bestaan. Elke ouder, leraar, iedereen, hoog of laag, die verantwoordelijkheid draagt voor een organisatie of een gemeenschap, weet dat je moet kunnen vergeven, hoe moeilijk dat ook is. Aan ruzies en twisten moet je een eind maken voordat het kwaad ervan gaat woekeren. Vergeven is nodig om ons bij elkaar te houden. ‘Ik leg mij nooit te ruste’, zegt een monnik in een ver verleden, ‘voordat ik het met iemand heb goed gemaakt’. Vergeven is: het weer goed laten zijn, niet het kwade in stand houden.

Het wezen van het christendom is verzoening. In een cultuur waarin het christendom is teruggedrongen, heeft de boodschap van vergeving en verzoening het moeilijk. Wij leven in een mediacultuur die áánklaagt en beschuldigt, een cultuur die het moet hebben van sterke emoties en luide verontwaardiging. Wie in dit domein eenmaal is aangeklaagd, is eigenlijk al veroordeeld en afgeschreven. In onze cultuur is een sterke fixatie ontstaan op onze schuld aan een zondig verleden. Bij de verwerking van ons slavernijverleden, zo waarschuwde in 2022 oud-kamerlid Kathleen Ferrier, van Surinaamse komaf, is te veel nadruk komen te liggen op het ‘gal spuwen’ over een pijnlijk verleden, terwijl er na het uitspreken van excuses, ook ‘een proces van heling’ op gang moet komen, juist in een zo gefragmenteerde samenleving waar wij het steeds moeilijker hebben een echt gesprek met elkaar aan te gaan.

Vergeven is helen wat gebroken is

Als de Heer niet alles zou vergeven, dan zou de wereld niet kunnen bestaan

In 1992 ontmoet bisschop Bergoglio, de latere paus Franciscus, een oude vrouw. Zij is ver in de tachtig, van eenvoudige komaf. Zij wil bij Bergoglio biechten. Hij plaagt haar wat. Waarom biechten? Misschien heb je helemaal niet gezondigd! Maar de vrouw houdt aan. Wij zondigen allemaal, zegt ze. Dan plaagt Bergoglio nog een keer. 'Hoe weet je zo zeker, Nonna, dat de Heer jou zal vergeven?' Haar antwoord is resoluut: 'De Heer vergeeft alles! Als de Heer niet alles zou vergeven, dan zou de wereld niet kunnen bestaan.' Het woord van deze 'eenvoudige' vrouw maakt op de latere paus diepe indruk.

Als kind al voelde ik mij ongelukkig bij ruzies en twisten als ik toe moest zien hoe mensen, soms om heel weinig, in onmin met elkaar leefden. Zoals iedereen heb ik in gezinnen en families, en op het werk, mensen uit elkaar zien groeien, aan elkaar zien 'afsterven'. Ineens is er die ruzie, of je dat nu echt wilde of niet. Ineens zijn er die dodelijke woorden, het weglopen, het lange zwijgen daarna. Wat doe je dan? Soms doe je niets en wacht je maar af tot die ander zich misschien bedenkt en terugkomt. Wat wil je zelf? Is er iets van spijt dat het zover gekomen is, dat het uit de hand is gelopen? Kan het tussen ons weer goed worden? Is er nog een uitweg? Kunnen we verder met elkaar of staat er inmiddels te veel tussen ons in de weg? In de grote wereld is de dialoog tussen Israël's en Palestijnen verstomd. Godsdiensten staan met de rug naar

elkaar toegekeerd. Je verstaat elkaar niet meer. Laten we het hier voorlopig, als het om vergeven gaat, hebben over de persoonlijke relaties, over de mist die tussen ons is opgetrokken, en dus nog niet over het grote, duistere kwaad in de geschiedenis dat mensen en volken van elkaar scheidt. Het menselijke lijden is voor een belangrijk deel het gevolg van gebroken relaties, in gezinnen, families, op het werk. Mensen worden op hun ziel getrapt, afgewezen, afgedankt. Het maakt ons verdrietig, wanhopig, wrokkig en soms heel kwaad. Hoe kunnen mensen zulke dingen doen? Hoe kan ik dat vergeven? Wij wilden toch juist bij elkaar horen, gekend en geliefd zijn, gerespecteerd en opgenomen in de gemeenschap van mensen. 'Ik heb dit niet gewild', hoorde ik eens een vrouw zeggen, toen zij huilend terugkeek op de puinhopen van haar huwelijksleven. Ik heb dit niet gewild...

Mensen hebben een aangeboren verlangen om geborgen, thuis te willen zijn, verbonden met elkaar in een gemeenschap. Onze cultuur, onze gebeden, onze muziek zijn van dat verlangen vervuld. Wij willen bij elkaar horen, omdat wij nu eenmaal niet als eenlingen geschapen zijn. Er is veel verlangen, er is ook veel verdriet. Wij leven in een cultuur waarin men dat verdriet krampachtig probeert te onderdrukken in een geforceerd positivisme (maak er wat van, haal alles uit het leven). In onze televisieshows wordt heel veel en vooral hard gelachen. Maar daarmee is het verlangen naar geborgenheid en heelheid niet weg, en zeker niet ons verdriet als die geborgenheid uitblijft. Ik herinner mij als de dag van gisteren het verdriet van mijn dochttertje toen ik haar als vader op de kleuterschool 'afleverde', voor haar eerste dag. Zij zat daar muisstil op dat kleine stoeltje, moedig, maar ook met een dikke traan onder haar ogen. Ik zwaaide naar haar, keer op keer. Kinderen willen niet naar een kleuterschool. Ze willen thuis zijn, gelukkig zijn. 'Eens zijn wij allen kinderen geweest', schreef Charles Dickens ooit. Onze kindervoeten hebben door groene bossen gedwaald, onze kinderhanden hebben bloemen geplukt in tuinen waar de vogels zongen. Voor onze Schepper, zegt Dickens, zijn

die kinderen die wij ooit waren niet verloren gegaan. Eens was het goed. Dat is de grote intuïtie van de Bijbel. Eens was alles nog heel en waren wij nog gelukkig. Elke mens leeft met het verlangen naar een verloren paradijs. Romano Guardini, de grote christelijke denker, heeft prachtig geschreven over de laatste levensjaren van de mens. Hij voert ons daarvoor terug naar de ervaringen van het kleine kind. Dat leeft maar een korte tijd in de zalige ervaring van het geborgen en verbonden zijn, totdat het leven die ervaring wreed verstoort. Ineens is de wereld niet meer vertrouwd. Er is vervreemding, scheiding, kwaad. De wereld is allesbehalve heel en volmaakt. Mensen verlangen ernaar verlost te worden uit die gebroken, zondige wereld. De Heilige Schrift zegt nu dat God deze wereld niet prijsgeeft, ondanks alle verwoesting. In de brieven van de apostel Paulus staan visioenen over een betere wereld. Die wereld snakt naar een wedergeboorte. In de Apocalyps, de Openbaring van Johannes, lees je over een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Alles zal zich weer oprichten, herschapen worden. Alle verdriet, alle haat zal voorbij zijn.

Barsten in de schepping

Eens was het goed, en waren we nog niet uit elkaar gedreven. Vergeven is helen wat gebroken was, vergeven is het weer goed maken. Eens, in het begin, zegt Genesis, het eerste boek van de Bijbel, was er vrede en harmonie tussen de mensen. Zo had God het gewild. Dan is er het eerste conflict, de jaloezie, de woede van Kaïn, die zijn broer Abel vermoordt. God spreekt hem aan, roept hem ter verantwoording. ‘Waar is je broer Abel?’ Het antwoord van Kaïn is hard, cynisch. Hij duikt weg voor zijn verantwoordelijkheid. ‘Moet ik dan op mijn broer passen?’ Ben ik verantwoordelijk voor mijn naaste, ben ik mijn broeders hoeder? De echo van Kaïns antwoord klinkt nog dagelijks om ons heen: val mij niet lastig, wat gebeurd is, is gebeurd. Kom mij vooral niet aan met vragen over gerechtigheid, over schuld, verzoening of